

УДК 811.161.2'373

Микола ЛЕСЮК,

доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри слов'янських мов ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника" (Україна, Івано-Франківськ) mykolalesiuk@gmail.com

ФУНКЦІОНАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ МІСЦЕВИХ ГОВІРОК У МОВЛЕННЄВОМУ ДИСКУРСІ ІНДИВІДА

У статті досліджуються мотиви використання діалектизмів у художніх творах. Наведено п'ять із них: написання твору рідним діалектом, так як офіційний літературний варіант мови автору не відомий; відтворення місцевого говору з метою його реконсервації; спеціальна стилістична настанова автора; бажання відтворити мовний колорит персонажів; спонтанне вживання діалектизму чи регіоналізму, який закладено у підсвідомості автора. Стаття рясно ілюструється прикладами з художніх творів українських письменників.

Ключові слова: діалектизми, місцеві говірки, гуцульський діалект, стилістична настанова (мета), мовний колорит.

Лит. 11.

Mykola LESIUK,

Doctor of Philological Sciences, Professor, Head of the Department of Slavic Languages SHEE "Vasyl Stefanyk Precarpathian National University" (Ukraine, Ivano-Frankivsk) mykolalesiuk@gmail.com

FUNCTIONAL LOAD LOCAL DIALECTS IN A SPEECH DISCOURSE INDIVIDUAL

The motives of the use of dialect in works of art was investigated in the article. There was five of them: writing works native dialect as the official literary language version of the author was unknown; reproduction local dialect for its reconservation; special stylistic attitude of the author; the desire to reproduce color language characters; spontaneous use dialectism or regionalism which was lain in the subconscious of the author. The article richly illustrated examples of the works of Ukrainian writers.

Key words: dialecticisms, local subdialects, Hutsul dialect, stylistic guidance (purpose), linguistic colouring.

Ref. 11.

Николай ЛЕСЮК,

доктор филологических наук, профессор, заведующий кафедрой славянских языков ГВУЗ "Прикарпатский национальный

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ НАГРУЗКА ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ГОВОРОВ В РЕЧЕВОМ ДИСКУРСЕ ИНДИВИДА

В статье исследуются мотивы использования диалектизмов в художественных произведениях. Приведены пять из них: написание произведения родным диалектом, так как официальный литературный вариант языка автору не известен; воспроизведения местного говора с целью его реконсервации; специальная стилистическая установка автора; желание воспроизвести языковой колорит персонажей; спонтанное употребление диалектизма или регионализма, который заложен в подсознании автора. Статья обильно иллюстрируется примерами из художественных произведений украинских писателей.

Ключевые слова: диалектизмы, местные говоры, гуцульский диалект, стилистическая установка (цель), языковой колорит.

Лит. 11.

Постановка проблеми. Дослідити мотиви використання місцевих говірок (діалектної мови) в художніх творах українських письменників.

Аналіз досліджень. Проблеми використання діалектної мови в художніх творах письменників здавна були предметом зацікавлень мовознавців. Відомі публікації проф. І. Ковалика про мову художніх творів Василя Стефанника, Івана Франка, в останній час – це публікації П. Гриценка, В. Грещука, К. Глуховцевої, Г. Мартинової, М. Лесюка, М. Бігусяка та ін.

Мета статті – виявити мотиви, причини, у зв'язку з якими автор вирішив використовувати місцеву говірку чи окремі діалектизми, регіоналізми в своєму творі, класифікувати ці мотиви, навести ілюстрації, які б підтверджували те чи інше твердження, виявити функціональне навантаження діалектизмів у творах письменників.

Виклад основного матеріалу. Використання місцевих говірок у художніх текстах застосовується в кількох випадках. Спробуємо простежити, проаналізувати їх.

Перший – це коли автор пише свій твір рідним діалектом, часто, можливо, навіть не знаючи офіційного, літературного варіанта мови, у нашому випадку – української. Тут можна б назвати такі шедевральні твори, як „Дідо Иванчік“ та „Рік у віруваннях гуцулів“ уродженця Гуцульщини, колишньої Жаб'ївщини, відомого вже тепер етнографа, фольклориста, публіциста, краєзнавця громадського діяча і письменника Петра Шекерика-Дониківа, який був репресований радянськими каральними органами під час першого приходу „совітів“ у Західну Україну і висланий у Сибір,

„де навіки загубилися сліди вірного сина Гуцульщини“ [7, 3]. Названі твори П. Шекерика-Дониківа написані народною мовою – гуцульським діалектом, причому майже без якихось лексичних домішок із інших мов. Мова письменника не була поражена чи спотворена впливом тогочасної літературної мови Галичини чи польської мови, яка до 1939 року була офіційною в Західній Україні. Незважаючи на те, що він був навіть послом до польського Сейму, багаторічним війтом Жаб'євської гміни, він зберіг чистоту мови, яку передали йому батьки. Гуцульські говірки й досі зберегли свою первозданність, і тут цілком слухними є слова Якова Головацького, що люди „поселившись на зворахъ меже велитскими ущобами ôтрззани ôтъ другихъ жителъвъ, довго задержовали свою рôдну мову, свои родими звъчайи и обычайи. Гôбрскіи сторони всггда найдовше задержують старый бытъ и знаки стародавной бесчды. Языкь, котрый горы має въ своей власти, не загине: най бы всюди по долинахъ знидхло и загибло рôдне слово, въ горахъ пôдполонинскихъ заховаеся первхстный языкь, стародавний бытъ и обычай...“ [6, 28–29]. Правда, тепер уже ніщо не може відгородити й захистити місцеве мовлення від зовнішнього впливу. Преса, телебачення, радіо, інтернет, мобільний зв'язок та інші новітні засоби комунікації роблять свою справу – справу глобалізації, уніфікації, іншомовного впливу, змішування мов, а звідси й занепаду народного мовлення, місцевих говірок. Але в часи П. Шекерика-Дониківа цього всього не було, тому людина, яка дорожила своєю рідною мовою, могла зберегти її в повній, незакаляній красі. Наведемо для ілюстрації уривок з роману „Дідо Иванчік“:

„Став, якби навмисне, нидалеко неї [Курлесхи] Цілицівський молодець, а то був такий пишний та годний легінь, шо варт си було на него подивити.

Вна крадьми глигнула на него, а він у тот раз так потег икос дивно на ню очіма, шо аж її шош у серця тьохнуло. Йї видразу си вергло око на него, але було пизначно, шо й він на ню верг оком, коли так лакомо подививси на ню. Сами очі скемували, шо їх серця забажєли.

Вна, нишком усміхаючіси, погадала: „Аж тепер й я укорю своему Курлесєви, бо хоть покладу свій розум з цим легінем, то є з ким – ні жєлю, ні встишду ми не будет“. – Тай куражисто моргнула бровами на палкого легіня.

„А він так, єкби вішиий того, фіглево усміхнувси, тай ише ближше приближивси д'ній, майже у поровеньки з нев став.

Йї аж заворотъ у голові стала, погадала: „Хоть най мне чоловік живу облупит, то з цим легінем буду си любити“, – почерленіла, єк кров, у лице, бо зважиласи на то, на шо погадала, сіннула йиго за рукав:

„Ідім“, – шепнула.

„Куда?“

„Надвір“.

В обох дивно сійнули очі.. лиш зчезли обоє з хорім тай пропали в густім лісі за хатов, аби си там набути в штири оці так дехіро, шо аби ніхто ни знав бірше, крім ліса.

Весіле й ни в той бік, шо вни пропали, далі веселило си..“ [8, 227–228].

Можливо, ще краще відтворена на письмі гуцульська вимова в новелах Онуфрія Манчука: „*То уже такі очі погані [у маляра], шо видит наскрізь. Ой, з-перед того нічьо би си було ни сховало, абес був под земню поклав.*

А чєлідь то так си, знаєте, єго боєла, єк дїтья. Наколи котрас єго уздрит, то так єго обходить, єк нишиєстє, и аби у бердо мала штрикнути, то коло него ни перейде.

– *Та чєму ж, вере?*

– *Та єк то, чїму? Прецінь кажє, шо тот видів наскрізь хрестєнина. Ну видів єї так, єк хотів, и фєртіг. Тому ніц ни шкодило, шо уна у сорочці и запасах. Хотів ї видіти голу, то видів голу, а хотів видіти уброану, то видів убрану. И видів навіть, ци уна дівка, ци ніт. Най си пречь кажє з такими очіма!.. Иї, чюдо, май, ни пан“.* [5, 21–22].

Отже, у названих творах і цитованих текстах гуцульський діалект служить за „літературну“ мову. Ми можемо говорити тут про „діалект“ тільки з позицій сучасної літературної мови, оскільки мова цих творів таки насправді відрізняється від сучасної літературної. Але для названих авторів це не була якась екзотична мова – це була рідна говірка автора, яку він і використав для відтворення задуманого, тобто його літературна мова. Як відзначають В. та В. Грєщуки, „У творах О. Манчука, П. Шекерика-Доникова різнорівневі елементи гуцульського говору виконують свої художні функції у той самий спосіб, що й літературна мова у творах, писаних літературною мовою без використання діалектів“ [1, 207]. Тут немає потреби порівнювати наведені тексти з літературною мовою, тут можна лише констатувати, що це українська мова, яка існувала в свідомості авторів цих текстів, яка в певних рисах відрізняється від сучасної літературної.

Другий випадок використання народної мови – це спеціальне відтворення місцевого говору з метою його реанімації, реконкїсти, реконсервації. Правда, гуцульський говір, не зникав ніколи, в усному вияві він існував й існуватиме завжди (або – довго), але тут ставиться завдання його офіційної фіксації, офіційного використання в друкованих текстах. І якщо в прозових творах можемо спостерігати його хоч бодай часткову, вибіркєву, стилістично зумовлену фіксацію, про шо мова йтимє далі, то

[11, 119]. Тут можна навести як приклад послання Великого українського митрополита Андрея Шептицького „До моїх любих гуцулів“, написане ще в 1900 році, коли він став єпископом Станиславівським. Молодий єпископ досконало вивчив гуцульський діалект, не виключено, що міг мати й порадника, консультанта, але його лист написаний відбірним, на цей раз таки добре „причесаним“ гуцульським діалектом, який і нині використовується в Косівському та Верховинському районах. Лист Андрея Шептицького мав широкий резонанс, він був написаний тоді, коли духовенство ще дуже широко використовувало в богослужіннях та проповідях церковнослов'янську мову, коли в Галичині ще процвітало так зване язичіє, коли точилися гострі дискусії щодо кодифікації та внормування української мови. Шептицький уже тоді зрозумів, що з народом треба розмовляти його мовою, тоді люди повірять душпастиреві, побачивши, що він не цурається простих людей, живе з ними одними помислами. Наведемо уривок із цього послання:

Бідні ті тіти, шо їх деда, або няня пєні

А кілько то наплачєси бідна жинка тай бідні тіти над тов єго [батька – М.Л.] компанійов у коршємі! Єк жинка ни є сама дуже тверда у набожності, то сама сарака з тої розпуки рознеси тай стане шматє з хати вїносити, аби мала за шо горівки купити! Пуститси тиж і на блудство.

А тіти – то єк та деревина, шо у лісі дико ростє!.. Відростут самі дико, – тай ни будє з них мати на старість потіхи, ані деда, ані няня.

А єнчя аді челїдина, шо набожна тай дбає за тіти, шо їх Бог дав, – гїркими слєзами будє ни раз тай ни два заливатиси над тежєньков долєв своїов тай тітей! Бо нима відий на світї тежшої долї, єк долє тої челїдини, шо її чоловік пє.

А хїба шє тежша долє чоловіка, – єк жинка пє тай на блудну зїйшла доругу!

Витєвсми у Ваших горах людєй, шо ходют по світї за хлїбом, – а шматє на них такє, шо можє й з рік ни жмаканє. Єкисми їх питав, відкїв такє нешїстє на них упало, то казали чєсто: „Жинка мєне лишила! Пустиласи на блудство, на пїєнцтво, – тай урєшит дєс попелєси тай сидит з єнчєм“ [10, 112].

Отже, наведений текст цілеспрямовано стилізований під гуцульський діалект, хоч Шептицький знав прекрасно тодішню літературну мову Галичини, що видно з цілої низки його послань до вірних, богословських та інших праць.

Четвертий випадок використання діалектизмів зумовлений бажанням відтворити мовний колорит персонажів. Отже, в цьому випадку автор володіє літературною мовою, і все, що йде від автора, написане відпо-

відною літературною мовою (тут маємо на увазі або галицький варіант літературної мови, або сучасну українську літературну мову), але діалоги чи монологи персонажів передані говіркою тієї місцевості, в якій проживають. Тут можна назвати багато авторів, які використовували чи використовують місцеві говірки для мовної характеристики персонажів. Крім В. Стефаніка, Марка Черемшини (див., наприклад, [3, 640–669]), П. Гриценко, називає ще Р. Федоріва, Р. Іваничука, Д. Павличка, М. Підгірянку, С. Пушика, М. Влад, Б. Бойка, Т. Мельничука, М. Дзюбу, М. Матіос, В. Шкурмана та інших (2, 10). Є цілий ряд і інших сучасних письменників, які застосовують подібний засіб. Наведемо кілька діалогів з книги Юрія Лесюка „Аромат червоних йон“:

„Накунавшись, сиджу на пісочку і милуюся літечком. І таке воно мені гарне і миле! Аж раптом над головою:

– Ти бахуре, ти йкого диття не пантруєш свої гуси? – це якась баба з Царинки до мене. – Ади, твоя гуска вкїриниласі міні на полотно, тий ше й обвальєла йго намулом!

– Вібачьїйте, вуйно, – пробурмотів я собі під ніс“ (4, 89).

Інший приклад: *Забігаю на хвильку до хати, бо чую, що зголоднів.*

– Мамó, дайте молока попиту, – прошу.

– Мусиш, сарако, потерпіти без молока, бо наші Павуна тепер не доїтці.

– А чого?

– Бо вна ківна, скоро буде мати тильотко, тогди мемо їсти куластру, а з молоком мусимо зачекати“ (4, 86).

А ось приклад із повісті письменника Ярослава Ткачівського „До моря їхали“:

„– Шо, заразо, через сто грамів мало-с поїзд не втратив? А скорчило би вже тебе від тої имаги!..

– Тихо будь, тут люди чуют! Я й не нюхав горівки!.. Хочеш, дїхну?

– А дїхав би ти вже в один бік, пияцього льїцтий! – не маючи сил стриматися.. сипала чортами Марія..“ (7, 227).

Таких прикладів можна наводити безліч із будь-якого твору названих вище письменників. Правда, всі вони є вихідцями із тих територій, говірки яких використовували в своїх творах, вони зростали у відповідному мовному оточенні, кожен із них чув цю говірку від народження від своєї матері. Однак місцевий, (наприклад, гуцульський), діалект використовується й людьми, народженими в інших місцевостях, але достатньо спостережливими й уважними до мови місцевого населення. Це можна сказати про митрополита Андрія Шептицького, про якого уже йшла мова, про письменників Михайла Коцюбинського, Гната Хоткевича, які описували в своїх прекрасних творах Гуцульщину, її людей та їхню барвисту мову. Мові творів

цих письменників присвячено чимало наукових досліджень, тож висновок можна зробити один: гуцульський говір у їхніх творах використовується тільки в мові персонажів, але ніяк не проявляється в мові автора.

Що ж стосується мови авторів, народжених у західних областях України, то майже в кожного з них у їхніх творах більшою чи меншою мірою використовуються діалектні вкраплення – інколи зі спеціальною, стилістичною метою, але частіше – спонтанно. Багаторічні спостереження над мовленням людей приводять до висновку, що якщо би людина не стежила за своїм мовленням, все одно інколи „проскакує“ слово з рідної говірки (мови), засвоєної змалку. Це яскраво проявляється, зокрема, у мовленні російськомовних людей, які в силу обставин здійснили такий „подвиг“ і перейшли на українську мову спілкування. Подібні факти використання рідного слова чи форми зафіксовані і в літературних творах, і це можна вважати п'ятим випадком використання діалектизмів у художній мові. Наведемо деякі приклади такого спонтанного вживання місцевої лексики.

„М'яв нерішуче затиснуту в руці купюру із портретом Сквороди, аж доки жінка не **штуркнула** його під бік...“ [7, 221]; „...батьки ще звечора **наладували** в дорожню сумку зелених огірків, хліба свіжоспеченого, кусень бриндзи, **слоїк** мачанки.“ [7, 219]; „В **почекальному** залі було душно, аж трохи в голові наморочилося [7, 217]; „...котрийсь із хлопців у мундирах зеріб розцібнущий верхній одяг розпашілого „пенька“ за потилицею в гичку, що той ледь не в повітрі **зателімбав** короткими ногами“ [7, 231]; „Василеві перед очима стояли зрошені скляні посудини з омріяною прохолодою, куди він так і **впулився** своїм красномовним проникливим поглядом“ [7, 235]; „Марія не зрозуміла, що то за **рейвах**, делегувала свого поводиря з'ясувати, в чому річ“; „...його неначе вітром здуло назад до купе. Але тут його ждав новий **трафунок!** Василь ускочив не в своє, а в чуже купе.“ [7, 238, 239]; „Пополудні **вуйко** Гриць, тримаючи в одній руці батіг, другою поправляв на сивіючій шевелюрі свій зачовганій кашкет.. Відтак кликав малого погонича й довіряв йому тримати рівно.. ті самі, **відпуцовані** до блиску мозолистими руками, дерев'яні ручки. А сам тим часом ішов на короткий перепочинок. Сидячи на траві в затінку, **фірман** незграбно прикурював цигарку та довго смакував сизим димом“. [7, 247]; „В якійсь баюрі з теплою каламутною водою сполоснув ноги й **наголобіськи** встромив їх у сандалі“ [7, 250].

Тут, як бачимо, серед діалектизмів є лексеми, що належать до різних частин мови. Це і дієслова (*штуркнула*, *наладували*, *зателімбав*, *впулився*), й іменники (*слоїк*, *трапунок*, *вуйко*, *фірман*), і прикметники (*почекальному*), дієприкметники (*відпуцовані*), і прислівники (*наголобіськи* ‘на босу ногу’).

Наведемо ще кілька прикладів із названого твору Ю. Лесюка, в якому також усі діалоги ведуться ковалівською (гуцульсько-покутською) говіркою. Однак і в авторській мові інколи трапляються слова, які не вживаються у літературній мові. У принципі, як у Я. Ткачівського, так і в цього автора усі ці місцеві лексичні вкраплення викликані певною необхідністю. Часто це якась побутова або обрядова лексика, назви реалій, які характерні лише цій місцевості тощо, тобто регіоналізми. Наприклад, назви одягу: „*Був тут [у вертепі] також і **файний** гуцул з тишними вусами у білих **холошнях**, у **кленані** і з **топірцем** у руках*“ [4, 34]. *Холошні* – це штани з домотканого білого сукна, *кленані* – своєрідної форми шапка, пошита з лисячого хутра. Прикметник *файний* – це широкоживана лексема в усій Західній Україні, уживається також у німецькій, англійській, польській мовах, яка давно заслуговує, щоб її внести в основний реєстр українських словників. „*Після вистави [вертепного дійства] „жидва“ почала просити у мами копійчку, а дідько поліз цілуватися до сестер. З великими труднощами мама **витурашпирувала** їх із хати*“ [4, 34]. Виділене дієслово означає ‘витурила’, ‘вигнала’, але ні одне, ні друге автор не використав, оскільки цей процес витурювання, ‘викурювання’ з хати ‘негативних’ персонажів вертепного дійства був досить тривалим, супроводжувався жартами, сміхом тощо, тому автор і використав це діалектне слово. У цьому творі можна зустріти чимало екзотичних слів у мові автора. Часто він у виносках дає пояснення, тлумачення словам, тобто свідомо їх уживає, знаючи, що вони можуть бути незрозумілими для читачів із інших регіонів України, але інколи й не дає пояснень, вважаючи, що вони знайомі широкому загалові. Можемо подати їх неповний перелік: *алярм* ‘тривога’, ‘шум’, *порційка* ‘чарочка’, *тогідний* ‘торічний’, *сос* ‘соус’, *бегéкани* ‘церковний монотонний спів дяка’, *ксьондз* ‘священик’, *подрі* ‘надбудова над стайнею, де зберігають сіно’, *перва* сестра ‘двоюрідна’, *нанашико* ‘хресний батько’, *ташка* ‘шкіряна сумка’, *під* ‘горище’, *братрура* ‘духовка’, *отонок* ‘черга’, *цамуватися* ‘збиратися, готуватися’, *бицкати* (про корову) ‘бігти, втікати від укусів оводів’, *гальоп* ‘швидко, бігом’, *кальоші* ‘калоші’, *бурки* ‘пошиті із сукна чоботи’, *кісьи* ‘ручка для коси’ *райзувати* ‘іздити’, *косиця* ‘квітка’, *бинда* ‘стрічка’, *валашіти* ‘каструвати’, *увихатисі* ‘активно, швидко працювати’ та ціла низка інших.

Висновки. Можемо тепер радіти, що в нашій державі відмінена цензура. У радянські часи подібним книжкам ніколи б не побачити світу; цензор наказав би, а редактор змушений був би повикидати всі позанормові слова, замінити їх відомими, часто затертими, заїждженими, замусоленими. Від цього художній твір безумовно багато втрачав. Пам’ятаймо, що народні говірки – це ті часто маленькі, часто непомітні джерельця, які

живлять своїми соками нашу розквітлу, хоча й часто зневажену, милозвучну українську загальнонаціональну мову.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Грещук В., Грещук В. Південно-західні діалекти в українській художній мові / Василь Грещук, Валентина Грещук. – Івано-Франківськ, 2010. – 310 с.
2. Гриценко П.Е. Диалекты в современной языковой ситуации Украины / П.Е.Гриценко. – Окрема відбитка. – С.1–25.
3. Лесюк М. Становлення і розвиток української літературної мови в Галичині / Микола Лесюк. – Івано-Франківськ, 2014. – 732 с.
4. Лесюк Ю. Аромат червоних йон / Юрій Лесюк. – Івано-Франківськ, 2010. – 204 с.
5. Манчук О. Жиб'ївські новелі / Онуфрій Манчук. – Косів, 2013. – 83 с.
6. Розправа о язых кожнорускомъ и его наречіяхъ сочинена Яковомъ Головацкимъ. – Во Львовѣ, 1849.
7. Ткачівський Я. До моря їхали. Повесть / Ярослав Ткачівський // Дикий голуб. Проза. – Івано-Франківськ, 2012. – С.215–346.
8. Шекерик-Доників Петро Дідо Иванчик / Петро Шекерик-Доників. – Верховина, 2007. – 496 с.
9. Шекерик-Доників Петро. Рік у віруваннях гуцулів / Петро Шекерик-Доників. – Верховина : Гуцульщина, 2009.
10. Шептицький А. До моїх любих гуцулів / Андрей Шептицький // Перше слово Пастиря. – Івано-Франківськ, 2015. – С.99–126.
11. Шкурган В. Ади жию / Василь Шкурган – Косів, 2011. – 136 с.

REFERENCES

1. Greshchuk V., Greshchuk V. Pivdenno-zakhidni dialekty v ukrainzii khudozhnii movi / Vasyl Greshchuk, Valentyna Greshchuk. – Ivano-Frankivsk, 2010. – 310 s.
2. Hrytsenko P.E. Dyalekty v sovremennoi yazykovoi situatsyy Ukrainy / P.E.Hrytsenko. – Okrema vidbytko. – S.1–25.
3. Lesiuk M. Stanovlennia i rozvytok ukrainskoi literaturnoi movy v Halychyni / Mykola Lesiuk. – Ivano-Frankivsk, 2014. – 732 s.
4. Lesiuk Yu. Aromat chervonykh yon / Yurii Lesiuk. – Ivano-Frankivsk, 2010. – 204 s.
5. Manchuk O. Zhybivski noveli / Onufrii Manchuk. – Kosiv, 2013. – 83 s.
6. Rozprava o yazytsi yuzhnoruskom i yeho nariechiakh sochinena Yakovom Holovatskim. – Lviv, 1849.
7. Tkachivskiy Ya. Do moria yikhaly. Povist / Yaroslav Tkachivskiy // Dykyi holub. Proza. – Ivano-Frankivsk, 2012. – S.215–346.
8. Shekeryk-Donykiv Petro Dido Yvanchik / Petro Shekeryk-Donykiv. – Verkhovyna, 2007. – 496 s.
9. Shekeryk-Donykiv Petro. Rik u viruvanniakh hutsuliv / Petro Shekeryk-Donyki – Verkhovyna: Hysulshchyna, 2009.
10. Sheptytskyi A. Do moikh liubiykh hutsuliv / Andrei Sheptytskyi // Pershe slovo Pastyria – Ivano-Frankivsk, 2015. – S.99–126.
11. Shkurhan V. Ady zhyiu / Vasyl Shkurhan – Kosiv, 2011. – 136 s.